

סדרת ניירות עבודה
WORKING PAPER SERIES

מס' 59 No.

**זמן הדיווח על נישואין של ישראלים
שנערכו בחו"ל**

**Time Required for Notification of Marriages
of Israelis Performed Abroad**

שלמה נהיר*

Shlomo Nahir*

אדר א תשע"א, פברואר 2011 February

* הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה – אגף דמוגרפיה ומפקד

* Central Bureau of Statistics – Demography and Census Department

הוצאת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, רח' כנפי נשרים 66, פינת רח' בקי,

ת"ד 34525, ירושלים 91342

טלפון 02-6592666; פקס 02-6521340

אתר הלמ"ס באינטרנט: www.cbs.gov.il

דואר אלקטרוני: info@cbs.gov.il

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) מעודדת מחקר המבוסס על נתוני הלמ"ס. פרסומי תוצאות מחקרים אלו אינם פרסומים רשמיים של הלמ"ס, והם לא עברו את הביקורת שעוברים פרסומים רשמיים של הלמ"ס. הדעות והמסקנות שבאות לידי ביטוי בפרסומים אלה, כולל בפרסום זה, הן של המחברים עצמם ואינן משקפות בהכרח את הדעות והמסקנות של הלמ"ס. פרסום העבודה מחדש, כולה או מקצתה, טעון אישור מוקדם של המחברים.

תקציר

עבודה זו עוסקת בבחינת הגורמים הדמוגרפיים המשפיעים על זמן הדיווח על נישואין בחו"ל של זוגות שבהם לפחות אחד מבני הזוג הוא תושב ישראל. ההשערה הכללית של המחקר הייתה שזמן הדיווח תלוי בגורמי זמינות ובגורמי דחף שונים, כגון מניעים אישיים של בני הזוג. זאת אף על פי שתושבים ישראלים הנישאים בחו"ל מחויבים לעדכן את הרשויות על שינויים במצב האישי בתוך שלושים יום.

לפיכך ההנחה הייתה כי הזמן העובר בין הנישואין של תושבים ישראלים בחו"ל ובין הדיווח לרשויות על כך, תלוי במשתנים דמוגרפיים של בני הזוג. הנחה זו נבחנה על תושבים ישראלים שנישאו בחו"ל בשנים 2000–2001, על פי דיווחים שנתקבלו במשרד הפנים עד לסוף שנת 2006. זאת באמצעות תסוגה (רגרסייה) לינארית, שבחנה את זמן הדיווח על פי כמה מאפיינים של הזוג: מרכז חייהם (בארץ או בחו"ל), סוג הנישואין, מעמד התושבות שלהם ומאפייני הפיריון שלהם.

בהתאם להשערת המחקר, מהממצאים עולה כי נישאים שמרכז חייהם בחו"ל ונישואין בארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה (לעומת ארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים) גורמים לדיווח מאוחר על הנישואין. לעומת זאת לידת ילדים ומשך זמן קצר ממועד הנישואין עד ללידת הילד הראשון (לזוגות שנולדו להם ילדים) מזרזים את הדיווח על הנישואין.

בניגוד להשערות המחקר, נמצא כי נישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל מדווחים מאוחר לעומת נישואין שבהם שני בני הזוג תושבי ישראל.

ממצאים אלו משפיעים על אמידת ההיקף של תופעת הנישואין בחו"ל ועל אפיון התושבים הישראלים הנישאים בחו"ל.

מילות מפתח: נישואין בחו"ל, נישואין אזרחיים, נישואין דתיים

תודות המחבר לכל מי שקרא את המחקר והעיר את הערותיו.
תודה מיוחדת לד"ר אחמד חליחל על העזרה הרבה.
תודה למעין ערוסי ולתמר בן ישי על העריכה והעיצוב.

תוכן העניינים

תקציר

1. מבוא

2. רקע

- 2.1 היקף תופעת הנישואין בחו"ל
- 2.2 המאפיינים הדמוגרפיים של הנישאים בחו"ל
- 2.3 הדיווח על נישואין במרשם האוכלוסין
- 2.4 איחור בדיווח על נישואין בחו"ל
- 2.5 הגורמים לדיווח או אי-דיווח על שינויים דמוגרפיים למשרד הפנים

3. השערות המחקר

- 3.1 נישאים שמרכז חייהם בחו"ל ידווחו על הנישואין מאוחר לעומת נישאים שמרכז חייהם בארץ
- 3.2 נישואין דתיים ידווחו מאוחר לעומת נישואין אזרחיים
- 3.3 נישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל ידווחו בהקדם
- 3.4 נישאים שנולד להם לפחות ילד אחד יקדימו לדווח על נישואיהם
- 3.5 משך זמן קצר מהנישואין עד ללידת הילד הראשון יזרז את הדיווח על הנישואין

4. שיטת המחקר

- 4.1 מקורות הנתונים
- 4.2 המשתנים
- 4.3 מגבלות הנתונים

5. ממצאים

- 5.1 ניתוח חד-משתני
 - 5.1.1 זמן הדיווח של תושבים ששהו בחו"ל תקופה ממושכת לעומת תושבים שלא שהו בחו"ל תקופה ממושכת
 - 5.1.2 זמן הדיווח על הנישואין לפי קבוצת ארץ הנישואין
 - 5.1.3 זמן הדיווח על נישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל
 - 5.1.4 זמן הדיווח על הנישואין לפי הימצאות ילד לזוג
 - 5.1.5 זמן הדיווח על הנישואין לפי משך הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון
- 5.2 ניתוח רב-משתני באמצעות תסוגה (רגרסייה) לינארית

6. דיון ומסקנות

7. סיכום והמלצות

8. מקורות

1. מבוא

הנתונים הסטטיסטיים בנושא נישואין, מקום המדינה ועד היום, מופיעים בשנתון הסטטיסטי לישראל ובפרסומים נוספים, ומפרסמת אותם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס). נתונים אלו כוללים בדרך כלל מידע על נישואין שנערכים בישראל בלבד: נישואין של יהודים שעורכים בתי הדין הרבניים, נישואין של מוסלמים ושל דרוזים שעורכים בתי הדין השרעיים, ונישואין של נוצרים שעורכים הכמרים המורשים לערוך נישואין. עם זאת משנת 2000 מתקיים בלמ"ס מעקב אחר הרישום (במרשם האוכלוסין) של נישואין שנערכו בחו"ל ושהם לפחות אחד מבני הזוג הוא בעל מעמד תושבות בישראל. בעניין נישואין אלו הופיעו כמה פרסומים והודעות לעיתונות. נתוני הרישום על נישואין בחו"ל אינם נכללים בנתוני הנישואין בשנתון הסטטיסטי (ראו לדוגמה למ"ס, 2007), אולם הם מקבלים ביטוי בנתוני האוכלוסייה לפי מצב משפחתי (למ"ס, 2008, לוח 2.20).

נורית דוברין מציינת בעבודתה כי אחת המגבלות בנתוני הנישואים בחו"ל היא שנישאים אלו נוטים לאחר בדיווח על הנישואין לרשויות (דוברין, 2006). איחור זה מקשה את פרסומם של נתונים סופיים על אודות ההיקף המדויק של התופעה ועל תכונות הנישאים בחו"ל בשנה מסוימת (למ"ס, 2007), בעיקר בתקופה הקרובה לשנה הנחקרת בפרסום. יתרה מזאת, מאפייני הנישאים עלולים להיות מוטים. הסיבה להטיה זו היא שהנישאים שלא דיווחו על נישואיהם לרשויות עד לזמן הפרסום הם בעלי מאפיינים דמוגרפיים שונים משל הנישאים שכבר עשו זאת.

מטרת עבודה זו לבחון באופן מיוחד את המאפיינים של הנישאים בחו"ל המשפיעים על זמן הדיווח על הנישואין.

לצורך בחינה זו נערך שימוש בקובץ הכולל מידע על זוגות¹ שבהם לפחות אחד מבני הזוג הוא תושב ישראל, שנישאו בחו"ל בשנים 2000–2001 ושדיווחו על הנישואין עד סוף שנת 2006. מידע זה נגזר מקובץ השינויים במצב האישי, המעובד במשרד הפנים ונמסר ללמ"ס מדי שנה. קובץ זה זווג עם כמה מקורות מידע משלימים (ראו פרק 4).

¹ לא כולל זוגות מוסלמים, זוגות דרוזים וזוגות נוצרים-ערבים.

2.1 היקף תופעת הנישואין בחו"ל

על פי חוקי מדינת ישראל, על ענייני נישואין וגירושין חל הדין הדתי. לפיכך נישואין הנערכים בישראל יהיו בתוקף רק אם נערכו במסגרת דתית המוכרת לממסד השלטוני. עם זאת נישואין הנערכים בחו"ל מוכרים בישראל לצורך רישום במרשם האוכלוסין (פרט לנישואין של בני אותו מין, המותרים במדינות אחדות). בעקבות זאת נערכים בחו"ל נישואין אזרחיים של יהודים, של "אחרים"² ושל בני זוג שאינם בני אותה דת ואינם רוצים להמיר את דתם. בני זוג אלו אינם יכולים או אינם מעוניינים להינשא בארץ בנישואין דתיים (דוברין, 2006).

דוח של המרכז לפלורליזם יהודי על מנועי החיתון בישראל מונה ארבע קבוצות שנמנע מהן להינשא בארץ: פסולי חיתון הלכתיים ומסורבי חיתון הלכתיים; עולים יהודים שהרבנות מטילה ספק ביהדותם; ישראלים שאינם מוכרים כיהודים על פי ההלכה; ישראלים החפצים בנישואין שלא באמצעות מוסדותיהן של העדות הדתיות המוכרות (קריב, 2004).

גלי העלייה בשנות התשעים מאתיופיה ומבריה"מ לשעבר אופיינו באחוז גבוה של עולים שלא הוכרו כיהודים, וכך עלה מספר התושבים שלא יכלו להינשא בארץ. עובדה זו והאפשרות להינשא בחו"ל ולרשום את הנישואין בארץ מניעות את ארבע קבוצות האוכלוסייה המעוניינות בנישואין אזרחיים להינשא בחו"ל. עם חזרתם לארץ זוגות אלו מעדכנים את משרד הפנים על הנישואין, והמשרד רושם אותם כזוג נשוי (דוברין, 2006).

אין נתונים מדויקים על הנישואין שנערכו בחו"ל לפני שנת 2000, שכן עד לשנה זו לא צוין מקום הנישואין בקובצי משרד הפנים. עם זאת כדי לאמוד את היקף התופעה נבחן את מספר הנישאים בקפריסין, המדינה בעלת השכיחות הגבוהה ביותר של נישואין הנערכים בחו"ל.³ בשנת 1990 נרשמו כ-270 ישראלים לנישואין בקפריסין, ואילו בשנת 2000 הוכפל מספרם יותר מפי 11 והגיע ל-3,170. לשם השוואה, במשך אותו עשור עלה מספר הנישאים בישראל ב-23% בלבד (דוברין, 2006).

יש לציין כי הנישאים בחו"ל אינם נישאים בהכרח בנישואין אזרחיים. כ-19% מכלל הנישואין בחו"ל בשנים 2000–2001 נערכו בקנדה ובארה"ב, וכ-5% נערכו באנגליה (למ"ס, 2007). אמנם מרישומי משרד הפנים אי אפשר לדעת בוודאות אם נישואין שנערכו בחו"ל היו נישואין אזרחיים או נישואין דתיים, אולם לאור העובדה שבארצות אלו קיימת קהילה יהודית דתית גדולה, אפשר לשער שחלק ניכר מהנישואין שנערכו בהן היו נישואין דתיים. כמו כן ייתכן שחלק לא מבוטל מתושבי ישראל שנישאו בארצות אלו שהו תקופה ממושכת בחו"ל ונישאו לבני זוג שהם תושבי המדינה שבה נערכו הנישואין.

² נוצרים לא-ערבים וללא סיווג דת.

³ בשנים 2000–2001 כ-34%–37% מהזוגות שנישאו בחו"ל ושבהם לפחות אחד מבני הזוג הוא ישראלי – נישאו בקפריסין.

במקרים רבים⁴ של נישואי ישראלים בחו"ל אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל. במקרים אלו הקבצים שהלמ"ס מקבלת ממשרד הפנים אינם כוללים כל מידע על בן הזוג שאינו תושב ישראל (למ"ס, 2007).

2.2 המאפיינים הדמוגרפיים של הנישואים בחו"ל

המאפיינים הדמוגרפיים של הנישואים בחו"ל שונים ממאפייניהם הדמוגרפיים של הנישואים בארץ. רק בקרב הנישואים בחו"ל אפשר למצוא "אחרים" ובני זוג שדתם שונה. כמו כן בחו"ל שכיחים מאוד נישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל. חלקם של העולים בנישואים בחו"ל גדול אף הוא, ועובדה זו מתבטאת הן באחוז גבוה יחסית של עולים שעלו לארץ מ-1990 והן באחוז גבוה של עולי בריה"מ לשעבר (מכל השנים). הנישואים בחו"ל מתאפיינים גם בגילם המבוגר יחסית וכן במגורים באזור בעל מדד חברתי-כלכלי גבוה. כמו כן הסיכוי של נישואים ממוצא אירופה-אמריקה וממוצא ישראל להינשא בחו"ל גבוה לעומת זה של נישואים ממוצא אסיה-אפריקה (דוברין, 2006).

מפרסום של הלמ"ס על הנישואים בחו"ל אפשר ללמוד כי חלקם היחסי של נישואין בחו"ל שבהם אחד מבני הזוג ערבי⁵ קטן בהרבה מחלקה היחסי של האוכלוסייה הערבית באוכלוסיית הארץ: בעוד שעל פי השנתון הסטטיסטי לישראל היו הערבים כ-18%-19% מאוכלוסיית ישראל בשנים 2000-2001, חלקם היחסי של נישואין בחו"ל שבהם הגבר ערבי עמד על 2.6%-3.6%, וחלקם היחסי של נישואין בחו"ל שבהם האישה ערבייה עמד על 1% (למ"ס, 2007).

2.3 הדיווח על נישואין במרשם האוכלוסין

על הנישואין בארץ יכולים לדווח המורשים לעריכת נישואין (בתי הדין הרבניים, בתי הדין השרעיים או הכמרים המוסמכים לערוך נישואין), וזאת באמצעות העברת עותק מתעודת הנישואין למינהל האוכלוסין במשרד הפנים. על פי חוק, חייב הדיווח להיעשות בתוך ארבעה-עשר יום מיום הנישואין. לחלופין, בני הזוג יכולים לדווח על הנישואין באמצעות פנייה לסניף של משרד הפנים (כנסת ישראל, 1965). לכן הזמן שחולף ממועד הנישואין עד למועד שבו הדיווח מתקבל במשרד הפנים, הוא הזמן שעובר מהנישואין ועד שהמורשים לעריכת נישואין מדווחים עליהם או עד שבני הזוג מעבירים עותק של תעודת הנישואין למשרד הפנים – המוקדם משניהם. לעומת זאת הדיווח על נישואין בחו"ל יכול להיעשות אך ורק באמצעות פנייה של אחד מבני הזוג או של שניהם למשרד הפנים או לאחת הקונסוליות הישראליות בחו"ל לצורך עדכון מצבם האישי (כנסת ישראל, 1965; משרד החוץ של מדינת ישראל, 2004).

⁴ בשנים 2000-2001, שעליהן נערך המחקר, חלקם של הנישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל עמד על 53%-56%.

⁵ כולל מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים.

2.4 איחור בדיווח על נישואין בחו"ל

למרות החוק המחייב את תושבי ישראל לעדכן את הרשויות על שינויים במצב האישי בתוך ארבעה-עשר יום מיום הנישואין, עד לדיווח על הנישואין בחו"ל חולף לעתים זמן רב. לוח 1 מציג ממצאים שמהם אפשר לאמוד את היקף האיחורים בדיווח על הנישואין בחו"ל.

לוח 1. - נישאים בחו"ל בשנים 2000–2006 שדיווחו על נישואיהם למשרד הפנים עד סוף שנת 2006, לפי המעמד האזרחי, המין ושנת הנישואין

שנת הנישואין							המעמד האזרחי והמין
2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	
2,436	4,611	5,563	5,182	5,507	5,698	5,104	זוגות שנישאו בחו"ל – סך הכל
1,933	2,462	2,606	2,415	2,612	2,705	2,263	שני בני הזוג תושבי ישראל
503	2,149	2,957	2,767	2,895	2,993	2,841	אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל
21%	47%	53%	53%	53%	53%	56%	אחוז הנישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל
4,369	7,073	8,169	7,597	8,119	8,403	7,367	תושבי ישראל שנישאו בחו"ל – סך כולל
2,253	3,905	4,486	4,096	4,455	4,641	4,047	חתנים תושבי ישראל – סך הכל
320	1,443	1,880	1,681	1,843	1,936	1,784	מהם : נישאו לכלות שאינן תושבות ישראל
2,116	3,168	3,683	3,501	3,664	3,762	3,320	כלות תושבות ישראל – סך הכל
183	706	1,077	1,086	1,052	1,057	1,057	מהן : נישאו לחתנים שאינם תושבי ישראל

כפי שאפשר לראות בלוח 1, חלה ירידה של ממש במספר הנישואין שנערכו בשנים 2005–2006 ודווחו למשרד הפנים עד סוף שנת 2006. כמו כן בשנים אלו חלה ירידה בחלקם היחסי של הנישואין המדווחים שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל. לכאורה, מלוח 1 עולה כי היקף הנישואין בחו"ל הצטמצם בשנים 2005–2006, או שבשנים אלו פחת מספר הדיווחים על נישואין בחו"ל.

לוח 2. - נישואין בחו"ל שנערכו בשנת 2000 ודווחו למשרד הפנים עד סוף 2006, לפי שנת הדיווח

שנת הדיווח	מספר הדיווחים באותה שנה	האחוז מכלל הנישואין בחו"ל בשנת 2000	האחוז המצטבר
2000	2,605	51%	51%
2001	809	16%	67%
2002	467	9%	76%
2003	337	7%	83%
2004	412	8%	91%
2005	256	5%	96%
2006	218	4%	100%
סך הכל	5,104	100%	

הנתונים המוצגים בלוח 2 ממחישים את תופעת האיחור בדיווח על נישואין שנערכו בחו"ל. אפשר לראות כי כמחצית מהנישואין שנערכו בחו"ל דווחו למשרד הפנים עד תום השנה שבה נערכו, 33% דווחו באיחור של שנה עד שלוש שנים, ו-90% דווחו רק לאחר ארבע שנים. לאור ממצאים אלו, בשנים שלאחר 2006 צפויים להתקבל דיווחים נוספים על נישואין שנערכו בשנים 2005–2006. לאחר שיתקבלו דיווחים אלו, נוכל להסביר את הממצאים בלוח 1: בשנים 2005–2006 לא הצטמצם בהכרח היקף הנישואין שנערכו בחו"ל, אלא טרם נתקבלו כל הדיווחים עליהם. כמו כן אפשר לשער שהדיווחים הנוספים יתקבלו מזוגות בעלי מאפיינים מסוימים, כגון זוגות שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל.

2.5 הגורמים לדיווח או אי-דיווח על שינויים דמוגרפיים למשרד הפנים

האיחור בדיווח על שינויים דמוגרפיים אינו נוגע רק לנישואין בחו"ל, אלא גם לשינוי של כתובת למשל. על פי חוק, תושב ישראלי (השוהה בארץ או בחו"ל) חייב לדווח לרשויות על כל שינוי דמוגרפי, ובכלל זה הן שינוי בכתובת המגורים והן שינוי במצב האישי (כנסת ישראל, 1965; משרד החוץ של מדינת ישראל, 2004). עם זאת רבים אינם מדווחים על שינויים בכתובת המגורים. שוני בין הכתובת במרשם האוכלוסין לכתובת האמתית נובע בעיקר מגורמי דחף של התושבים לעדכן (או שלא לעדכן) את הכתובת האמתית במשרד הפנים כדי לקבל הטבות בנושאים כגון מסים, הסדרת חנייה ורישום לבתי ספר. למעשה אחת הבעיות המרכזיות שמקשות את ביצוע מפקד אוכלוסין המתבסס על מידע מינהלי בלבד, היא איכות המידע הגאוגרפי במרשם האוכלוסין: בקרב כמעט רבע מהאנשים הרשומים במרשם האוכלוסין נמצאה אי-התאמה בין הכתובת הרשומה במרשם האוכלוסין לכתובת האמתית (Kamen, 2004; Hleihel, 2006).

נראה כי כפי שגורמי דחף משפיעים על דיווח בנוגע לשינוי כתובת, כך הם עשויים להשפיע על דיווח בעניין נישואין – לזרזו או לעכבו. ההשערה הבסיסית של עבודה זו היא שכל עוד החוק המחייב לדווח על שינוי דמוגרפי אינו נאכף (ואף ייתכן שאינו ידוע לחלק גדול מהתושבים), ישנם שני סוגי גורמים שיכולים להשפיע על זמן הדיווח על הנישואין בחו"ל. הסוג הראשון הוא גורמי זמינות: עד כמה צריך הזוג לטרוח כדי לעדכן את משרד הפנים או את הקונסוליה? האם עליו לנסוע נסיעה ארוכה ולאבד זמן עבודה כדי לבצע את הרישום? ועוד. הסוג השני הוא גורמי דחף של הזוגות שנישאו בחו"ל לרשום את הנישואין במשרד הפנים.

לאור גורמים אלו ישנן כמה סיבות שיכולות להניע את הזוג לדווח על הנישואין או לעכב דיווח כזה: אחת הסיבות לזרז דיווח על נישואין היא הטבות כלכליות שזוכה להן זוג שנישואיו רשומים במשרד הפנים: הטבות במתן משכנתה על דירה למגורים, הטבות במס הכנסה (לנישואים שבני הזוג שלהם אינם עובדים) והטבות לחיילים נשואים המשרתים בצה"ל (כולל תשלומים מיוחדים, חופשות ואף פטור משירות בתנאים מסוימים; ראו צה"ל, אגף כוח האדם). סיבה נוספת לזרז את הדיווח על הנישואין היא הרצון להימנע מהצהרת אבהות, שבה מחויב אב שנישואיו אינם רשומים במשרד הפנים. לעומת זאת קשיים בנגישות למשרד שבו אפשר לדווח על הנישואין עלולים לעכב את הדיווח.

3. השערות המחקר

3.1 נישאים שמרכז חייהם בחו"ל ידווחו על הנישואין מאוחר לעומת נישאים שמרכז חייהם בארץ

ההשערה הראשונה נוגעת לישראלים שמרכז חייהם בחו"ל.⁶ גורמי הדחף לדווח על הנישואין חלשים אצל זוגות שמרכז חייהם בחו"ל לעומת זוגות שמרכז חייהם בארץ. בטווח הקצר לישראלים בחו"ל אין הטבות במס או במתן משכנתה עקב רישום הנישואין שלהם בישראל, וכל עוד הם שוהים בחו"ל אין סיבה להניח שישנה נורמה חברתית המצפה מהם לעשות זאת. רישום הנישואין של תושב ישראלי השוהה בחו"ל יכול להיעשות בקונסוליה הישראלית במדינה שבה בני הזוג שוהים (בהנחה שהיא בעלת קשרים דיפלומטיים עם ישראל) או במשרד הפנים. זאת במהלך ביקור בישראל לקראת חזרה אפשרית למגורים בארץ או במסגרת של שיבה לישראל בסיום תקופת לימודים או תקופת מגורים בחו"ל. כמו כן הנגישות של ישראלים שמרכז חייהם בחו"ל למקום רישום הנישואין נמוכה לעומת הנגישות של ישראלים החיים בארץ: לא בכל מדינה יש נציגות ישראלית, ואם היא קיימת, היא עלולה להיות מרוחקת ממקום המגורים של הזוג. (אמנם אפשר לדווח על הנישואין באמצעות הדואר, אך אפשרות זו אינה בהכרח ידועה לזוג ואף אינה מצוינת באתר האינטרנט של משרד החוץ.) לכן ההשערה הראשונה היא שזוגות שנישאו כאשר מרכז חייהם בחו"ל, ידווחו על הנישואין מאוחר יותר מזוגות שמרכז חייהם בארץ.

3.2 נישואין דתיים ידווחו מאוחר לעומת נישואין אזרחיים

ההשערה השנייה היא שנישאים בנישואין דתיים ייטו לדווח באיחור רב יותר על נישואיהם לעומת נישאים בנישואין אזרחיים. ההיגיון העומד מאחורי השערה זו הוא שאחת המטרות העיקריות בעריכת הנישואין האזרחיים בחו"ל היא לתת מעמד רשמי לזוגיות של זוגות חילוניים שאין להם אפשרות לערוך נישואין אזרחיים בארץ. מעמד רשמי זה לא יתקיים ללא רישום הנישואין במשרד הפנים (דוברין, 2006), ולכן אפשר לשער שהזוג שנישא בנישואין אזרחיים ימהר לדווח לרשויות על נישואין אלו. לעומת זאת אפשר לשער כי זוג שנישא בנישואין דתיים ייחס חשיבות עיקרית להכרת הרבנות בהם, ולא לרישום במשרד הפנים.

⁶ לפירוט על משתנה זה ראו פרק 4.2 סעיף 1.

3.3 נישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל ידווחו בהקדם

בנישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל ואינו זכאי לעלות לארץ מכוח חוק השבות (כנסת ישראל, 1950), לזוג יש גורם דחף מובהק לרשום את הנישואין במשרד הפנים. זאת כדי להסדיר את מעמד התושבות של בני הזוג שאינם תושבי ישראל. גם בנישואין לבני זוג שאינם תושבי ישראל אך זכאים לעלות לארץ, אפשר לשער שרישום מהיר של הנישואין יזרו את הסדרת מעמד התושבות שלהם. אולם במקרה זה גורם הדחף של הזוג לרשום את הנישואין אינו מובהק כמו במקרה הקודם.

לסיכום, ההשערה השלישית היא שהדיווח על נישואין של זוגות שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל יהיה מהיר יותר מהדיווח על נישואין שבהם שני בני הזוג תושבי ישראל.

3.4 נישואים שנולד להם לפחות ילד אחד יקדימו לדווח על נישואיהם

לידת ילדים (או ציפייה ללידה) עשויה לחזק את גורמי הדחף לרישום נישואין בגלל הטבות כלכליות מיוחדות לזוג עם ילדים (ראו רשות המסים בישראל; על הטבות כלכליות לזוג נשוי ראו לעיל סעיף 2.5). ישנן גם הטבות לאב, כגון האפשרות לקבל חופשה עקב מחלת ילד. כאמור, רישום הנישואין אף "חוסך" מהאב את הצורך בהצהרת אבהות אם האם אינה רשומה כנשואה לו.

על הקשר בין מוסד הנישואין ללידת ילדים אפשר ללמוד מנטייה של זוגות אירופיים החיים בקוהביטציה (מגורים משותפים ללא נישואין) להינשא בעקבות לידת ילדים (Liefbroer, 1999; Mills, 2000). אמנם באירופה הולדת הילדים מזרזת את הנישואין עצמם ולא את הדיווח עליהם, אולם אפשר ללמוד מכך שלזוג עם ילדים חשוב להיות נשוי, ולהסיק שגם לזוג שנישא אך נישואיו עדיין לא נרשמו, יהיה חשוב לרשום אותם אם ייוולדו לו ילדים.

אם כן, ההשערה הרביעית היא שזוג שנולדו לו ילדים ייטה להקדים את הדיווח על נישואיו לעומת זוג שלא נולדו לו ילדים.

3.5 משך זמן קצר מהנישואין עד ללידת הילד הראשון יזרו את הדיווח על הנישואין

ההשערה החמישית היא שככל שהזמן בין הנישואין לבין לידת הילד הראשון יהיה קצר יותר, כך ייטה הזוג להקדים ולדווח על נישואיו (השערה זו נוגעת רק לזוגות שנולד להם לפחות ילד אחד).

4. שיטת המחקר

4.1 מקורות הנתונים

המחקר התבסס על שילוב של כמה מקורות:

1. קובץ השינויים במצב האישי: משרד הפנים מעדכן תדיר את כל השינויים במצב האישי של תושבים ישראלים, ובכלל זה נישואין, גירושין והתאלמנות. פעם בשנה משרד הפנים מעביר ללמ"ס קובץ ובו כל השינויים במצב האישי של תושבים ישראלים בשנה שחלפה. כל רשומה בקובץ כוללת את מאפייניהם של שני בני הזוג. מקובץ זה נגזרה אוכלוסיית המחקר – 10,419 זוגות שבהם לפחות אחד מבני הזוג הוא יהודי, נוצרי לא-ערבי או ללא סיווג דת, שנישאו בחו"ל בשנים 2000–2001 ודיווחו על כך למשרד הפנים עד סוף שנת 2006 (להלן "קובץ הנישואים"). מהמחקר הושמטה האוכלוסייה הערבית⁷ כיוון שחלק מהשערות המחקר אינן נוגעות לה.⁸ הקובץ כולל את המשתנים האלה: מקום הנישואין (חו"ל או ישראל), תאריך הנישואין, תאריך הדיווח על הנישואין, הדת והגיל של בני הזוג ועוד. אם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל, אין עליו מידע כלשהו בקובץ.
2. קובץ "יתרת מפקד 1995": קובץ זה מכיל רשומות עבור כל התושבים שהיו רשומים במרשם האוכלוסין בסוף שנת 1995 אולם לא נמצאו במפקד האוכלוסין שנערך בסוף אותה שנה. ההערכה היא שמרכז חייהם של חלק מתושבים אלו בחו"ל ושחלקם כבר אינם בין החיים.
3. קובץ ה"יוצאים": קובץ זה מכיל רשומות עבור תושבים שיצאו מהארץ משנת 1996 ועד שנת 2001 (כולל) ושהו בחו"ל לפחות שנה ברציפות.
4. קובץ ה"נכנסים": קובץ זה מכיל רשומות עבור שוהים בחו"ל שחזרו לארץ לשהייה של שלושה חודשים ברציפות בשנים 1996–2001 (כולל).⁹
5. קובץ מרשם האוכלוסין אפריל 2007 (להלן "קובץ המרשם"): קובץ זה מכיל את מספרי תעודות הזהות של כל תושבי ישראל ומשתנים שונים המאפיינים אותם. לצורך מחקר זה נלקחו מהקובץ המשתנים האלה: מספר ת"ז, מספר ת"ז של האב, מספר ת"ז של האם ותאריך הלידה. קובץ זה שימש לבניית המשתנים "הימצאות ילד לזוג" ו"הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון".

⁷ האוכלוסייה הערבית כוללת מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים שנישאו לבני זוג מאותה הדת, לבני זוג מאחת משתי הדתות האחרות או לבני זוג שאינם תושבי ישראל ולכן דתם אינה ידועה.

⁸ למשל אוכלוסייה זו אינה נישאת ב"ארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה" ולא ב"ארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים".

⁹ למידע נוסף ראו חליחל ושפס (Hleihel & Sheps, 2006).

4.2 המשתנים

משתנה תלוי

זמן הדיווח: מספר הימים בין תאריך הנישואין לתאריך הדיווח עליהם. סכום הימים חולק ב-365 כדי לקבל זמן דיווח במונחי שנים.

משתנים בלתי תלויים

1. "ישראלים שמרכז חייהם בחו"ל": משתנה זה נבנה באמצעות המשתנה המקורב "לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת". המשתנה המקורב התבסס על זיווג קובץ הנישאים בחו"ל בשנים 2000–2001, כפי שמתואר בסעיף 4.1, עם הקבצים האלה:

- קובץ "יתרת מפקד 1995"
- קובץ ה"יוצאים"
- קובץ ה"נכנסים".

זיווג הקבצים נערך עבור החתנים בנפרד ועבור הכלות בנפרד. חתן או כלה שנישאו בחו"ל בשנים 2000–2001 ושנמצאו בקובץ "יתרת מפקד 1995" או בקובץ ה"יוצאים" עד לשנת הנישואין (כולל) ולא נמצאו בקובץ ה"נכנסים" בשנה כלשהי לאחר שנת היציאה לחו"ל ועד לשנת הנישואין (כולל) – כל אלה סומנו "שוהים בחו"ל תקופה ממושכת". לאחר מכן בכל רשומה מרשומות הנישאים בחו"ל בשנים 2000–2001 נוסף השדה "לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת". השדה קיבל את הערך 1 אם אחד מבני הזוג או שניהם נמצאו שוהים בחו"ל תקופה ממושכת, ו-0 אם אחרת.

2. "סוג הנישואין" (נישואין אזרחיים לעומת נישואין דתיים): חקירת משתנה זה לא נעשתה ישירות. הסיבה לכך היא שמרשימת האנשים ששינו את מצבם האישי, כפי שהיא מתקבלת ממשרד הפנים, אין לדעת אם נישואין שנערכו בחו"ל ונרשמו בישראל היו נישואין דתיים או אזרחיים. לכן החלוקה לנישואין דתיים ולנישואין אזרחיים נעשתה באמצעות הקבצה של הארצות שבהן נערכו הנישואין, על פי הפירוט הזה:

- ארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים: קפריסין ואיטליה (דוברין, 2006).
- ארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה: אפשר לשער שבארצות אלו הרוב המוחלט של טקסי הנישואין שערכו תושבים ישראלים היו טקסי נישואין דתיים. בקבוצה זו נכללות ארה"ב, קנדה, אנגליה וצרפת.
- בריה"מ לשעבר: מדינות בריה"מ לשעבר יכולות להיות יעד לנישואין אזרחיים, בעיקר לנישאים שמוצאם מהן. אולם אין הן יעד מובהק לנישואין אזרחיים (כמו קפריסין), שכן ארצות אלו מאופיינות בקהילה יהודית גדולה.

• יתר הארצות: קבוצה זו כוללת ארצות רבות שבהן מספר הנישאים קטן יחסית (למ"ס, 2007). מצד אחד, בחלק מארצות אלו אין קהילה יהודית דתית גדולה, ולכן אין סיבה לשער שהנישואין שנערכו בהן היו נישואין דתיים. מצד אחר, ארצות אלו אינן יעד לנישואין אזרחיים. לפיכך אי אפשר לשער השערה ברורה באשר לזמן הדיווח על הנישואין בארצות אלו לעומת הנישואין בארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים.

כדי לבחון השערה זו שימשה קבוצת התייחסות הקטגוריה הראשונה, "ארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים".

3. "אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל": משתנה זה התבסס על קובץ אוכלוסיית המחקר, כפי שתואר בסעיף 4.1. קובץ זה כולל מספר תעודת זהות ומאפיינים דמוגרפיים של שני בני הזוג. הרשומות שבהן אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל אינן כוללות מספר תעודת זהות ומאפיינים דמוגרפיים שלו. כאשר זוהה אחד מבני הזוג כחסר תעודת זהות ומאפיינים דמוגרפיים, קיבל המשתנה "אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל" את הערך 1, ו-0 אם אחרת.

4. המשתנים "הימצאות ילד לזוג" ו"הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון" (לזוגות שנמצא להם לפחות ילד אחד בקובץ המרשם): משתנים אלו נוצרו באמצעות זיווג בין קובץ הנישאים בחו"ל בשנים 2000–2001 לקובץ ילידי שנת 2000 והלאה, כפי שנגזר מתוך קובץ המרשם.

הזיווג בין הקבצים נעשה בשני שלבים: בשלב הראשון נערך זיווג לפי תעודת הזהות של הגבר (בקובץ הנישאים) ותעודת הזהות של האב (בקובץ המרשם), ובשלב השני נערך זיווג נוסף לפי תעודת הזהות של האישה (בקובץ הנישאים) ותעודת הזהות של האם (בקובץ המרשם). בכל אחד משלבי הזיווג חושב פרק הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד של האב או של האם שהוא בעל תאריך הלידה המוקדם ביותר (אם יש כמה ילדים).

בסוף תהליך זיווג הקבצים נוצרו שני שדות:

• השדה "הימצאות ילד לזוג" קיבל את הערך 1 אם בקובץ המרשם נמצאו לזוג ילדים שנולדו בשנת 2000 או אחריה, ו-0 אם אחרת.

• בשדה "הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון" חושבו מספר השנים שחלפו מהנישואין עד ללידת הילד הראשון, אם השדה "הימצאות ילד לזוג" קיבל את הערך 1.

4.3 מגבלות הנתונים

1. סביר להניח שמספר לא מבוטל של נישואי תושבים ישראלים בחו"ל אינו מדווח כלל למשרד הפנים, בעיקר אם מרכז חייהם של הנישואים אינו בארץ. כמו כן אפשר שלאחר שנת 2006 יתקבלו במשרד הפנים דיווחים נוספים על נישואין בחו"ל שנערכו בשנים 2000–2001. לכן אם נבחר לערוך מחקר שנושאו דיווח על נישואין בחו"ל שנערכו בשנים 2000–2001 ושיכלול דיווחים על נישואין אלו גם לאחר שנת 2006, סביר שנקבל תוצאות שונות במקצת. כמו כן זמן הדיווח על הנישואין יהיה ארוך יותר, והמחקר יכלול יותר זוגות שהם בעלי תכונות דמוגרפיות הגורמות להם לדווח מאוחר יחסית על הנישואין.

2. המשתנה "סוג הנישואין" נבנה כאמור באמצעות חלוקת ארצות הנישואין לארבע קבוצות:

- ארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים
- ארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה
- בריה"מ לשעבר
- יתר הארצות.

חלוקת הארצות שבהן נערכו נישואין בחו"ל לפי הקבוצות האלה יכולה להיעשות בכמה דרכים. למעשה קשה לקבוע כלל ברור כיצד לשייך מדינה לקבוצה מסוימת. כך למשל, לא ברור אם יש הבדל אמיתי בין איטליה, שסווגה בקבוצה הראשונה, לבין צ'כיה, שסווגה בקבוצה הרביעית. כמו כן ייתכן שהיה אפשר לשייך את גרמניה, שסווגה בקבוצה הרביעית, לקבוצה הראשונה. עם זאת בדיקה העלתה שהעברה של מדינות אלו מקבוצה אחת לאחרת כמעט אינה משפיעה על תוצאות המחקר.

3. כשמתמשים בקובץ השינויים במצב האישי ממשרד הפנים, קשה לחקור מאפיינים שונים של בני הזוג המשפיעים על זמן הדיווח. זאת כיוון שברשומות שבהן שני בני הזוג ישראלים יש מידע על שני בני הזוג, ואילו ברשומות שבהן אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל קיימות תכונות של בן הזוג הישראלי בלבד.

4. השערת המחקר הראשונה, שלפיה נישואים שמרכז חייהם בחו"ל ידווחו על נישואיהם מאוחר לעומת נישואים שמרכז חייהם בארץ, נבדקה כאמור באמצעות המשתנה המקורב "לפחות אחד מבני הזוג שהם בחו"ל תקופה ממושכת". משתנה זה מתבסס על קבצים המזהים תושב ישראל כשוהה בחו"ל תקופה ממושכת רק אם שהה בחו"ל שנה ברציפות. לאור זאת ייתכן שמשתנה זה אינו כולל תושבים ישראלים שמרכז חייהם בחו"ל אולם הם לא שהו בחו"ל שנה ברציפות. מגבלה זו משפיעה רבות על ניתוח הממצאים, כפי שמתואר בפרק הדיון והמסקנות.

5. חישוב המשתנים "הימצאות ילד לזוג" ו"הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון" מתבסס על ההנחה שכל זוג שדיווח על נישואיו דיווח גם על לידת ילדים, אולם למעשה ייתכן שישנם זוגות שלא דיווחו על כך.

5. ממצאים

5.1 ניתוח חד-משתני

בקרוב כל 10,419 הזוגות שנחקרו היה זמן הדיווח הממוצע על הנישואין בחו"ל 1.4 שנים.

5.1.1 זמן הדיווח של תושבים ששהו בחו"ל תקופה ממושכת לעומת תושבים שלא שהו בחו"ל תקופה ממושכת

מתוך 10,419 טקסי נישואין בחו"ל, ב-1,572 (15%) נמצא שאחד מבני הזוג או שניהם שהו בחו"ל תקופה ממושכת עד לשנת הנישואין (כולל).

זמן הדיווח הממוצע של זוגות שבהם לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת היה ארוך פי שניים מזמן הדיווח של שאר הזוגות: 2.5 שנים לעומת 1.3 שנים.

5.1.2 זמן הדיווח על הנישואין לפי קבוצת ארץ הנישואין

כפי שאפשר לראות בלוח 3, זמן הדיווח הקצר ביותר נרשם בארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים (0.4 שנים), וזמן הדיווח הארוך ביותר נרשם בארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה (2.4 שנים).

לוח 3 - זמן הדיווח הממוצע על נישואין בחו"ל, לפי קבוצת ארץ הנישואין

קבוצת ארץ הנישואין	מספר הנישואין	אחוז מכלל הנישואין	זמן דיווח ממוצע (בשנים)
ארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים	3,875	37%	0.4
ארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה	1,748	17%	2.4
בריה"מ לשעבר	1,432	14%	1.9
יתר הארצות	3,364	32%	1.9

עם זאת יש לציין כי קיים קשר בין העובדה שלפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת לבין קבוצת ארץ הנישואין. אפשר לראות זאת בלוח הבא:

לוח 4. - זוגות נישאים בחו"ל, לפי שהייה בחו"ל תקופה ממושכת וקבוצת ארץ הנישואין

סך הכל	קבוצת ארץ הנישואין				שהייה בחו"ל תקופה ממושכת
	ברייה"מ לשעבר	ארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים	ארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה	יתר הארצות	
8,847	1,346	3,650	1,131	2,720	אף לא אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת אחוז מכלל הנישאים בקבוצת ארץ הנישואין
85%	94%	94%	65%	81%	
1,572	86	225	617	644	לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת אחוז מכלל הנישאים בקבוצת ארץ הנישואין
15%	6%	6%	35%	19%	
10,419	1,432	3,875	1,748	3,364	סך הכל
100%	100%	100%	100%	100%	אחוז מכלל הנישאים בקבוצת ארץ הנישואין

לוח 4 מראה כי האחוז הנמוך ביותר של "שוהים בחו"ל תקופה ממושכת" (6%) נמצא בקרב הנישאים בארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים ובקרב הנישאים בברייה"מ לשעבר. לעומת זאת האחוז הגבוה ביותר של "שוהים בחו"ל תקופה ממושכת" (35%) נמצא בקרב הנישאים בארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה. העובדה ששהייה בחו"ל תקופה ממושכת מתאפיינת בזמן דיווח ארוך על הנישואין, יכולה להסביר את האיחור בדיווח על נישואין שנערכו בארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה.

5.1.3 זמן הדיווח על נישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל

בקרוב 53% מהנישואין שנערכו בחו"ל בשנים 2000–2001 (5,480 זוגות מתוך 10,419) אחד מבני הזוג לא היה תושב ישראל. בנישואין כאלה היה זמן הדיווח ארוך יחסית ועמד על 2.1 שנים בממוצע, פי 3.5 מזמן הדיווח על נישואין שבהם שני בני הזוג ישראלים (0.6 שנים).

ממצא זה סותר את השערות המחקר, שלפיהן בני הזוג מעוניינים לדווח במהירות על הנישואין כאשר אחד מהם אינו תושב ישראל. עם זאת ייתכן שההסבר לזמן הדיווח הארוך כאשר אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל הוא הקשר בין משתנה זה למשתנה "לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת".

לוח 5. - זוגות נישאים בחו"ל, לפי שהייה בחו"ל תקופה ממושכת ומעמד התושבות של בני הזוג

סך הכל	מעמד התושבות של בני הזוג				שהייה בחו"ל תקופה ממושכת
	שני בני הזוג תושבי ישראל	אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל	80%	90%	
8,847	4,460	4,387	80%	90%	אף לא אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת
1,572	479	1,093	20%	10%	
10,419	4,939	5,480	100%	100%	סך הכל

על פי נתוני לוח 5, נישואין שבהם לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת (המתאפיינים בדיווח מאוחר) – חלקם היחסי בנישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל כפול מחלקם היחסי בנישואין שבהם שני בני הזוג תושבי ישראל (20% לעומת 10%).

הסבר נוסף לדיווח המאוחר על הנישואין בקרב הנישאים לבני זוג שאינם תושבי ישראל הוא הקשר שבין מעמד התושבות של בני הזוג לקבוצת ארץ הנישואין.

לוח 6. זוגות נישאים בחו"ל, לפי מעמד התושבות של בני הזוג וקבוצת ארץ הנישואין

סך הכל	קבוצת ארץ הנישואין				מעמד התושבות של בני הזוג
	יתר הארצות	ארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים	ארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה	בריה"מ לשעבר	
4,939	439	3,396	958	146	שני בני הזוג תושבי ישראל אחוז מכלל הנישאים בקבוצת הארץ
100%	9%	69%	19%	3%	
5,480	2,925	479	790	2,286	אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל אחוז מכלל הנישאים בקבוצת הארץ
100%	54%	9%	14%	23%	
10,419	3,364	3,875	1,748	1,432	סך הכל

כפי שאפשר לראות בלוח 6, בקרב הנישאים לבני זוג שאינם תושבי ישראל, חלקם היחסי של נישאים בארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה, המתאפיינים בזמן דיווח ארוך, גדול מחלקם היחסי של נישאים בארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים, המתאפיינים בזמן דיווח קצר (14% לעומת 9%). לעומת זאת נישואין שבהם שני בני הזוג תושבי ישראל נערכו יותר בארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים מבארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה (69% לעומת 19%).

5.1.4 זמן הדיווח על הנישואין לפי הימצאות ילד לזוג

כפי שאפשר לראות בנתונים המוצגים בלוח 7, זמן הדיווח על נישואין בחו"ל של זוגות שנמצא להם ילד בקובץ המרשם היה מחצית מזמן הדיווח של זוגות שלא נמצא להם ילד בקובץ המרשם.

לוח 7. - זמן הדיווח הממוצע על נישואין בחו"ל לפי הימצאות או אי-הימצאות של ילד בקובץ המרשם

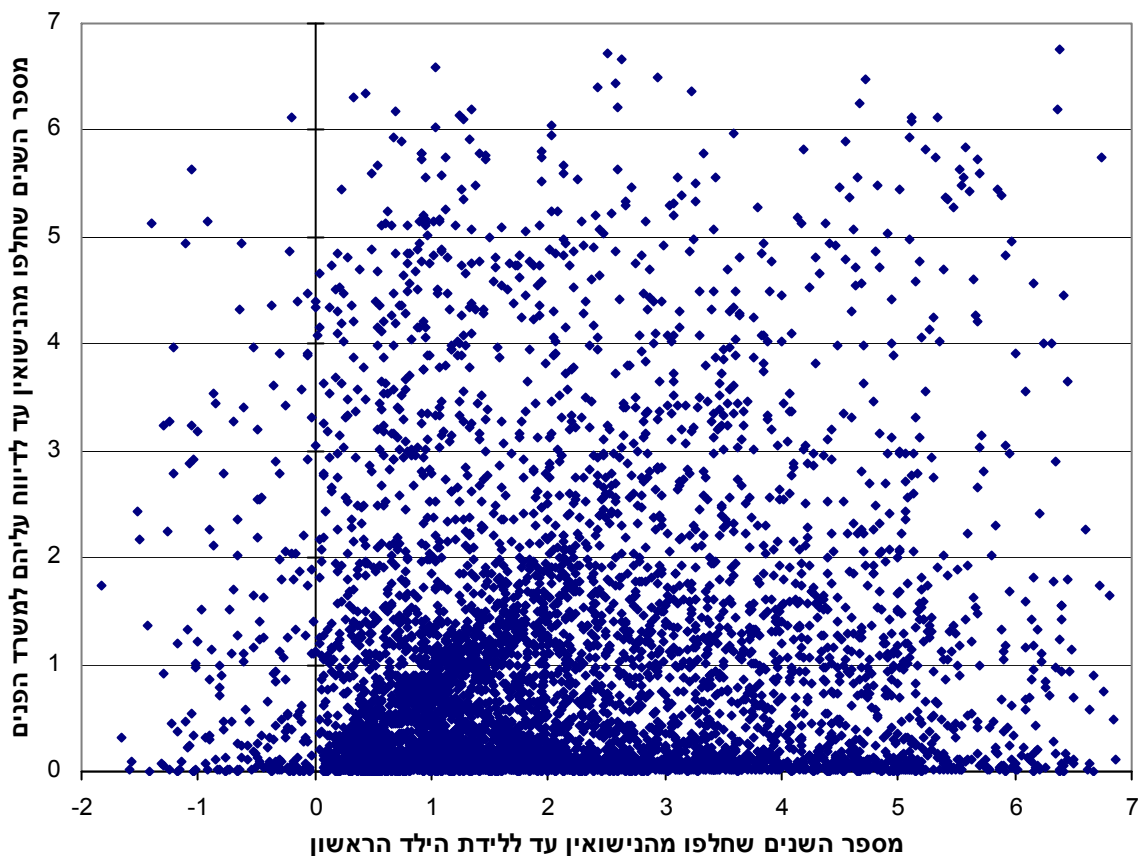
זמן דיווח ממוצע (בשנים)	אחוז מכלל הנישואין	מספר הנישואין	
1.0	53%	5,530	נמצא לפחות ילד אחד
2.0	47%	4,889	לא נמצאו ילדים
	100%	10,419	סך הכל

5.1.5 זמן הדיווח על הנישואין לפי משך הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון

הקשר בין זמן הדיווח על הנישואין לזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון נבדק בקרב 5,530 הזוגות שנמצא להם לפחות ילד אחד רשום בקובץ המרשם.

תרשים 1 מראה את הקשר בין מספר השנים שחלפו מהנישואין עד ללידת הילד הראשון לבין מספר השנים שחלפו מהנישואין עד לדיווח עליהם למשרד הפנים, אולם אין הוא מצביע על קשר ברור בין השניים. מתאם פירסון בין המשתנים עומד על 0.114, ואף הוא מצביע על קשר חלש בין המשתנים.

תרשים 1. - הקשר בין מספר השנים שחלפו מהנישואין עד ללידת הילד הראשון לבין מספר השנים שחלפו מהנישואין עד לדיווח עליהם למשרד הפנים

5.2 ניתוח רב-משתני באמצעות תסוגה (רגרסייה) לינארית

כדי לבחון את השפעתם של המשתנים המסבירים על זמן הדיווח על הנישואין בחו"ל נעשה ניתוח רב-משתני באמצעות תסוגה (רגרסייה) לינארית. הניתוח נעשה בשני מודלים נפרדים:

- המודל הראשון כלל את כל 10,419 הזוגות שנישאו בחו"ל בשנים 2000–2001 ובחן את השפעת המשתנים האלה:
 1. אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל;
 2. קבוצת ארץ הנישואין;
 3. לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת;
 4. הימצאות ילד לזוג.
- המודל השני כלל רק את 5,530 הזוגות שנמצא להם לפחות ילד אחד רשום בקובץ המרשם. במודל זה שלושת המשתנים הבלתי תלויים הראשוניים זהים למשתנים במודל הראשון, ואילו המשתנה הרביעי הוחלף במשתנה "הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון".

לוח 8. - ניתוח רב-משתני: תוצאות תסוגה (רגרסייה) לינארית של השפעות משתנים בלתי תלויים על זמן הדיווח על נישואין בחו"ל

מודל 2		מודל 1		
0.12	0.53			חותך
0.54	0.53			לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת
1.2	1.4			ארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה
0.5	0.57			יתר הארצות
0.63	0.59			בריה"מ לשעבר
0.8	1.0			אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל
	-0.4			הימצאות ילד לזוג
0.06				הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון
0.315	0.356			R-Square

* מובהק ברמה של 1%.

מהתוצאות המוצגות בלוח 8 אפשר ללמוד שהשפעות המשתנים הבלתי תלויים על האיחור בדיווח על הנישואין בחו"ל דומות להשפעות שהוצגו בניתוח החד-משתני מבחינת כיוון ההשפעה (חיובי או שלילי), אם כי הפיקוח על משתנים נוספים הפחית את עצמות ההשפעה של כל משתנה בנפרד.

בניתוח החד-משתני התברר כי זוגות שבהם לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת, דיווחו על הנישואין כ-1.2 שנים לאחר זוגות שבהם אף לא אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת (2.5 שנים לעומת 1.3 שנים). הניתוח הרב-משתני הראה ששהייה ממושכת בחו"ל הוסיפה 0.53–0.54 שנים לזמן הדיווח על הנישואין.

נישואין שבהם אחד בני הזוג אינו תושב ישראל האריכו את זמן הדיווח ב-1.5 שנים לעומת נישואין שבהם שני בני הזוג תושבי ישראל, על פי הניתוח החד-משתני. ואילו בניתוח הרב-משתני נמצאה הארכה של 1.0 שנים על פי המודל הראשון ושל 0.8 שנים על פי המודל השני.

על פי הניתוח החד-משתני, נישאים בארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה דיווחו על הנישואין כשנתיים לאחר נישאים בארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים (2.4 שנים לעומת 0.4 שנים), ואילו על פי הניתוח הרב-משתני ההפרש בין הדיווחים היה כ-1.2–1.4 שנים.

נישאים בבריה"מ לשעבר וביתר הארצות דיווחו על נישואיהם כ-1.5 שנים לאחר נישאים בארצות שהן יעד לנישואין אזרחיים (1.9 שנים לעומת 0.4 שנים), על פי הדיווח החד-משתני. ואילו על פי הניתוח הרב-משתני קבוצת הנישאים הראשונה איחרה בדיווח על הנישואין ב-0.5–0.6 שנים לעומת קבוצת הנישאים השנייה.

על פי הניתוח החד-משתני, הימצאות ילד לזוג קיצרה את זמן הדיווח על הנישואין בכשנה (1.0 שנים לעומת 2.0 שנים אצל זוגות שלא נולדו להם ילדים). על פי הניתוח הרב-משתני, הימצאות ילד לזוג קיצרה את זמן הדיווח ב-0.4 שנים.

על פי הניתוח החד-משתני, נמצא קשר חלש בין זמן הדיווח על הנישואין לבין הזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון. עם זאת מהמודל השני של הניתוח הרב-משתני עולה, כי על כל שנה החולפת מן הנישואין עד ללידת הילד הראשון הדיווח על הנישואין מתאחר ב-0.06 שנים (כ-22 ימים).

6. דיון ומסקנות

המחקר בחן את המשתנים הדמוגרפיים המשפיעים על הזמן שחולף מעריכת הנישואין בחו"ל ועד לדיווח עליהם לרשויות בישראל.

ככלל אפשר לומר שממצאים אלו מאששים את ההשערה הכללית של מחקר זה, ולפיה גורמי זמינות וגורמי דחף משפיעים על זמן הדיווח. זאת אף על פי שתושב ישראלי מחויב לעדכן את הרשויות על שינויים דמוגרפיים בתוך ארבעה-עשר יום, או בתוך שלושים יום אם הוא שוהה בחו"ל.

השערת המחקר הראשונה נמצאה נכונה, ועולה כי כאשר מרכז חייהם של בני הזוג בחו"ל זמן הדיווח מתארך באופן ניכר. נכונה אף השערת המחקר השנייה, שזמן הדיווח על הנישואין בחו"ל קצר יחסית כאשר מדובר בנישואין אזרחיים לעומת נישואין דתיים. יש לסייג ולומר שממצא זה מתבסס על הערכה של סוג הנישואין (אזרחיים או דתיים) לפי ארץ הנישואין, וזאת בלי לדעת בוודאות אם מדובר בנישואין אזרחיים או בנישואין דתיים. הסתייגות נוספת לממצא זה היא העובדה שקיים קשר בין סוג הנישואין לשהייה בחו"ל תקופה ממושכת (סעיף 5.1.2). השימוש בתסוגה (רגרסייה) לינארית, שבה שני משתנים אלו משמשים משתנים בלתי תלויים, נועד בין השאר לבדוק את ההשפעה הנקייה של כל משתנה. אך בגלל מגבלות הנתונים (ראה סעיף 4.3), שלפיהן המשתנה "לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת" קיבל את הערך 1 רק אם לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל שנה ברציפות, קיים חשש שבמשתנה זה לא נכללו כל הנישואים בחו"ל שמרכז חייהם בחו"ל. לאור זאת, ייתכן שהגורם לנישואים בארצות בעלות קהילה יהודית דתית גדולה לדווח באיחור על הנישואין איננו סוג הנישואין (כנראה נישואין דתיים) אלא העובדה שמרכז חייהם בחו"ל.

ממצא נוסף, המאשש את ההשערה הרביעית והחמישית של המחקר, הוא כי זוגות שנולדו להם ילדים נטו לדווח מהר יותר על הנישואין לעומת זוגות שלא נולדו להם ילדים, וכי מן הזוגות שנולדו להם ילדים הדיווח היה מהיר יותר ככל שהזמן שחלף מהנישואין עד ללידת הילד הראשון היה קצר יותר. קשר זה היה חלש יחסית (על כל שנה שעברה בין הנישואין ללידת הילד הראשון ישנו איחור של 0.06 שנים בדיווח על הנישואין), אך מובהק סטטיסטית.

בניגוד להשערת המחקר השלישית, נמצא שזמן הדיווח של זוגות שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל היה ארוך בהרבה לעומת זמן הדיווח של זוגות שבהם שני בני הזוג תושבי ישראל. ממצא זה מנוגד להשערה הכללית, שלפיה ישנו גורם דחף לדווח במהירות למשרד הפנים על נישואין שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל, וזאת כדי להסדיר את שהייתו החוקית בארץ.

הסברים אפשריים לממצא מפתיע זה אפשר למצוא בשתיים ממגבלות המחקר :

1. ייתכן שרוב התושבים שאינם ישראלים זכאים לעלות לארץ מכוח חוק השבות. כפי שצוין בסעיף 3.3, במקרים אלו גורם הדחף לרישום מהיר של הנישואין אינו חזק לעומת מקרים שבהם בן הזוג שאינו תושב ישראל אינו זכאי לעלות לארץ מכוח חוק השבות. למעשה ייתכן שבני הזוג שאינם תושבי ישראל אך בעלי זכאות לעלות לארץ מכוח חוק השבות מעוניינים שלא לרשום את נישואיהם בשל הטבות כלכליות שהם זוכים להן כיחידים. יש לציין כי בגלל מגבלות המחקר, שלפיהן אין מידע על בן הזוג שאינו תושב ישראל, אי אפשר לברר מהו חלקם של הזכאים לעלות לארץ מכוח חוק השבות.

2. כדי לבדוק את ההשפעה הנקייה של המשתנה הבלתי תלוי "אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל" יש לפקח על המשתנה "לפחות אחד מבני הזוג שהה בחו"ל תקופה ממושכת". פיקוח זה לוקה בחסר כיוון שהגדרת משתנה זה עלולה שלא לכלול את כל התושבים הישראלים שמרכז חייהם בחו"ל, כפי שצוין לעיל.

הסבר נוסף לממצא זה הוא שמשדד הפנים נוטה להטיל ספק בתוקפם של נישואין בחו"ל לבני זוג שאינם תושבי ישראל. לכן גם אם הזוג מדווח על נישואיו זמן קצר לאחר שנערכו, משדד הפנים מעכב את רישום הנישואין עד לתום תהליך של בירור.

7. סיכום והמלצות

הדיווח על נישואין בחו"ל מתקבל במשרד הפנים באיחור, למרות החוק המחייב את תושבי ישראל, בין שהם שוהים בארץ ובין שהם שוהים בחו"ל, לדווח על כל שינוי במצב האישי.

זמן הדיווח על הנישואין משתנה על פי מניעים שונים של הזוג. הנטייה לאחר בדיווח בולטת בקרב נישאים בנישואין דתיים, בקרב נישאים שמרכז חייהם בחו"ל ובקרב זוגות שבהם אחד מבני הזוג אינו תושב ישראל. לעומת זאת נישאים שנולדו להם ילדים נוטים להקדים ולדווח על נישואיהם.

לאור הממצאים הנ"ל ולמרות ההתעניינות בנתונים על היקף הנישואין בחו"ל ועל מאפייני הנישאים שם – אי אפשר לאמוד נתונים אלו סמוך לשנה הנחקרת בפרסום אלא לאחר שנים אחדות. כמו כן גם אמידה כזאת צריכה לכלול הסתייגות, ולפיה הנתונים עלולים להיות חלקיים ומאפייני הנישאים עלולים להיות מוטים. זאת כיוון שהאיחור בדיווח על הנישואין מאפיין בעיקר זוגות בעלי מאפיינים מסוימים. המלצה זו בתוקף כל עוד המקור היחיד למידע על הנישואין בחו"ל הוא הדיווחים שמשרד הפנים מוסר ללמ"ס בנוגע לשינויים במצב האישי, וכל עוד לא חל שינוי של ממש באכיפת החוק המחייב לדווח על שינויים כאלה.

8. מקורות

דוברין, נ' (2006). נישואים של ישראלים בחו"ל וחלקם של עולי ברית המועצות לשעבר בתופעה. *מגמות, מד*, 477–506.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2007). *נישואין של ישראלים שנישאו בחו"ל 2000–2006*. אוחזר מתוך http://www.cbs.gov.il/publications/nisuim_hul/nisuim_hul.pdf

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2008). *שנתון סטטיסטי לישראל מס' 59*. ירושלים: המחבר.

קריב ג' (2004). "מנועי החיתון" בישראל: נתונים וניתוח. אוחזר מתוך <http://www.irac.org.il/userFiles/File/Pirsum%20menuiei%20Hitun.pdf>

כנסת ישראל (1965). *חוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה–1965*. אוחזר מתוך http://www.knesset.gov.il/review/data/heb/law/kns5_population.pdf

כנסת ישראל (1950). *חוק השבות, תשי"א–1950*. אוחזר מתוך http://www.knesset.gov.il/laws/special/heb/chok_hashvut.htm

משרד החוץ של מדינת ישראל (2004). *שירות קונסולרי – מרשם אוכלוסין*. אוחזר מתוך http://www.mfa.gov.il/MFAHeb/sherut/consular+service/mirsham_u.htm

צה"ל, אגף כוח האדם (ח"ת). *הטיפול בפרט – הטבות לחייל נשוי*. אוחזר מתוך <http://www.aka.idf.il/giyus/general/?catid=58460&docid=64392>

רשות המסים בישראל (ח"ת). *היכרות עם מערכת המס*. אוחזר מתוך http://www.finance.gov.il/taxes/da_misim.pdf

Hleihel, A. (2006). Difference in population estimates between an administrative system and census: The case of Israel. *Mathematical population studies*, 13, 63–82.

Hleihel, A., & Sheps, M. (2006). The challenge in creating a stock of emigrants from Israel. Submitted by Israel Central Bureau of Statistics. Retrieved from <http://www.unece.org/stats/documents/ece/ces/ge.10/2006/wp.10.e.pdf>

Kamen, C. S. (2004). The 2008 Israel integrated census of population and housing. The united nations expert group meeting to review critical issues relevant to the planning of 2010 round of population and housing censuses. 15–17 September 2004, New York. Retrieved from http://unstats.un.org/UNSD/demographic/meetings/egm/CensusEGM04/docs/AC98_9.pdf

Liefbroer, A. C. (1999). From youth to adulthood: Understanding changing patterns of family formation from a life course perspective. In van Wissen L. J. G. & P. A. Dykstra (Eds.), *Population issues: An interdisciplinary focus* (pp. 53–85). NY: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

Mills, M. (2000). *The transformation of partnerships: Canada, the Netherlands, and the Russia Federation in the age of modernity*. Amsterdam: Thela Thesis.

The author would like to thank everyone who provided helpful comments on this paper. Special thanks to Dr. Ahmad Hleihel of the Central Bureau of Statistics for his invaluable assistance. Thanks to Ma'ayan Arussi and Tamar Ben Yishai for the editing and design.

Abstract

This paper examines demographic factors that affect the time required for notification of marriages performed abroad for couples in which at least one of the partners is a resident of Israel. The main research hypothesis was that the time required for notification of those marriages depends on factors related to accessibility as well as on motivational factors such as the couple's personal motives. It was hypothesized that this would be the case, even though Israeli residents who marry abroad are required to notify the authorities of changes in their personal status within a period of 30 days.

Accordingly, it was assumed that the time that elapses between the date that a marriage of Israeli residents is performed abroad and the date that the authorities are notified of the marriage depends on the demographic characteristics of the couple. This assumption was examined among Israeli residents who were married abroad in 2000–2001, on the basis of notifications received at the Ministry of Interior until the end of 2006. The data were analyzed through linear regressions, which examined the time required for notification of the marriage on the basis of several characteristics of the couple: the center of their life (in Israel or abroad), the type of marriage, their citizenship status, and their fertility characteristics.

Consistent with the research hypothesis, the findings indicate that when the couple's center of life was outside of Israel, and when the marriage was performed in countries with a large Jewish religious community (as opposed to countries that are a main destination for civil marriages), the authorities were notified about the marriage at a later date. In contrast, the birth of children, and a brief interval between the date of marriage and the birth of the first child (for couples who had children) were factors that expedited reports of marriages.

Contrary to the research hypothesis, the findings revealed that marriages in which one of the partners is not a resident of Israel were reported later than marriages of couples in which both partners are residents of Israel.

These findings affect the estimation of the extent of the phenomenon of marriages abroad as well as the characteristics of Israeli residents who marry abroad.

Keywords: marriages performed abroad, civil marriages, religious marriages

Published by the Central Bureau of Statistics, 66 Kanfe Nesharim St.,

Corner Bachi St., P.O.B 34525, Jerusalem 91342, Israel

Tel. 972-2-6592666; Fax: 972-2-6521340

Website: www.cbs.gov.il

E-Mail: info@cbs.gov.il

The Central Bureau of Statistics (CBS) encourages research based on CBS data. Publications of this research are not official publications of the CBS, and they have not undergone the review accorded official CBS publications. The opinions and conclusions expressed in these publications, including the present one, are those of the authors and do not necessarily represent those of the CBS. Permission for republication in whole or part must be obtained from the authors.

WORKING PAPER SERIES

No. 59

Time Required for Notification of Marriages of Israelis Performed Abroad

Shlomo Nahir*

February 2011

* Central Bureau of Statistics – Demography and Census Department